

NTR
ZATERDAGMATINEE
SERIE GROTE ORKESTEN II 5

17 MEI 2025 13.30-15.30 UUR

SIR ANDRÁS SCHIFF SPEELT SCHUMANN

Orchestra of the Age of Enlightenment

Sir András Schiff piano* & dirigent

Robert Schumann 1810-1856

Introduktion und Allegro appassionato opus 92 1849

voor piano en orkest

Felix Mendelssohn-Bartholdy 1809-1847

delen uit **A Midsummer Night's Dream opus 21/61** 1826/1843

Ouverture

Intermezzo

Notturmo

Scherzo

PAUZE

Robert Schumann

Pianoconcert in a opus 54 1841-1845

Allegro affetuoso

Intermezzo. Andantino grazioso

Allegro vivace

* Sir András Schiff bespeelt een instrument van Érard (Parijs, 1838),
coll. Edwin Beunk, Enschede

zondag 25 mei 12.00u Matinee op NPO2 EXTRA

Erkenning voor Florence Price

Radio Filharmonisch Orkest
Michele Mariotti dirigent
Randall Goosby viool (foto)

Mozart Symfonie nr. 35
'Haffner'
Price Tweede vioolconcert
Beethoven Zevende symfonie

UITZENDING OP 25 MEI, HERHALINGEN LATER DIE WEEK

Bestel vanaf 1 juni uw concertkaarten!

Vanaf 1 juni kunt u ook losse kaarten voor seizoen 2025-2026 bestellen. Een abonnement kan natuurlijk ook nog steeds. En hebt u al een abonnement? Dan betaalt u voor (extra) losse kaarten de prijs voor de tweede rang.

Nieuw en nieuwsgierig makend

Dit seizoen zijn er moderne klassiekers als *De Materie* van Louis Andriessen en *Voices* van Hans Werner Henze. Er klinkt weinig gehoord werk als het vioolconcert *Concerto gregoriano* van Ottorino Respighi of de *Liturgie van de heilige Johannes Chrysostomos* van Tsjajkovski. Nieuwe muziek van Oscar Jockel, Aart Strootman en composer in residence Daniel Wohl, plus opera's van Donizetti, Gounod en Britten tot Philip Glass' *Akhmaten*.

➔ WWW.CONCERTGEBOUW.NL/MATINEE

➔ CONCERTGEBOUWLIJN: 020 – 671 83 45 (10-17 UUR)

Uitzending NPO Klassiek

Dit concert wordt live uitgezonden via NPO Klassiek. Het is ook te beluisteren via
➔ ZATERDAGMATINEE.NL

Telefoons in de zaal

Geconcentreerd luisteren is voor de meeste Matineebezoekers de ideale manier om van muziek te genieten. Daarom vragen wij u zoveel mogelijk met elkaar rekening te houden, de telefoon op 'stil' te schakelen en geen foto's te maken voordat de muziek is uitgeklonken. Zo wordt ook de radio-uitzending niet verstoord.

NTR ZaterdagMatinee community

Deel uw foto's en filmpjes met ons op Facebook en Instagram! Tag & volg @ntrzaterdagmatinee en sluit u aan bij de NTR ZaterdagMatinee community!

ntrzaterdagmatinee

@ntrzaterdagmatinee

64e seizoen 17 mei 2025

GOEDE VRIENDEN: SCHUMANN EN MENDELSSOHN

Aanvankelijk was het plan van Robert Schumann duidelijk; hij wilde een groot pianovirtuoos worden. Maar hij moest hiervan afzien. Oorzaak? Een probleem met de wijs- en middelvinger van zijn rechterhand dat zich vanaf 1832 openbaarde. Hielden historici het aanvankelijk voor het gevolg van een ondoordacht geconstrueerd apparaat waarmee hij de spreiding van zijn vingers wilde vergroten, tegenwoordig wordt eerder verwezen naar een mogelijke nawerking van een kwikbehandeling tegen syfilis. Schumanns aandacht verschoof noodgedwongen naar het componeren. En naar het literaire. Vanaf 1834 redigeerde hij het *Neue Leipziger Zeitschrift für Musik*, waarin hij zijn idealen ten aanzien van de muziek uiteenzette. Schumann begon die te verwoorden, gebruikmakend van fictieve namen voor al dan niet bestaande personen: zijn pianoleraar Friedrich Wieck werd 'Meister Raro', diens dochter Clara ging door het leven als 'Zilia', contrapuntleraar Heinrich Dorn werd 'Musikdirektor'. Ook deed de impulsieve Florestan zijn intrede, alsmede de dromerige Eusebius (Schumanns boezemvrienden, maar eveneens alter ego's). Meister Raro als de representant van een door de jonge Schumann afgekeurde muziekopvatting, want dat Robert niet bijster tevreden was over de lessen van Wieck bleek duidelijk uit zijn brieven aan Johann Nepomuk Hummel, bij wie hij korte tijd verder wilde studeren – hij vond Wiecks methodiek en visie op muziek gedateerd.

Relatie met Clara Wieck

Toch bleef hij bij Wieck, wellicht mede vanwege diens dochter Clara. De twee werden steeds closer, dit zeer tegen de zin van Wieck senior. Toen Schumann hem uiteindelijk op 13 september 1837 om haar hand vroeg, weigerde die. Het ging daarna van kwaad tot erger: Clara werd door haar vader de deur uitgezet, trok in bij haar moeder, pa ontketende een lastercam-

WWW.VRIENDENVANDEMATINEE.NL

Eindelijk, maar tegelijkertijd met verschillende episodes – van daar dat Schumann het stuk als áf beschouwde. Anders dan uitgevers: die toonden weinig interesse. Het gevolg was dat Schumann, vier jaar later, de draad weer oppakte. Eind juni 1845 schreef Clara: ‘Robert heeft nu een prachtig slotdeel toegevoegd aan zijn *Phantasie* zodat het nu een concert is geworden dat ik de volgende winter zal spelen.’ Clara voerde het op 4 december voor het eerst uit in een privé-concert, waarna zij het op nieuwjaarsdag 1846 officieel ten doop hield in het Gewandhaus in Leipzig. De reacties waren deels positief. De *Allgemeine Musikalische Zeitung* oordeelde: ‘De artieste voerde een hier nog niet gehoord nieuw pianoconcert van Robert Schumann uit. Hier verenigden zich compositie en voordracht tot een volledig schoon, echt kunstig geheel.’ Ook werden de zachtheid en innigheid van het tweede deel geroemd, evenals de humor in het laatste. Toch waren er ook andere geluiden: een deel van het publiek was teleurgesteld omdat het, in Liszts woorden, ‘een pianoconcerto zonder piano’ zou zijn. Andere critici hekelden het werk met zijn snel wisselende stemmingen en typisch niet-virtuoze karakter. Nóg een muziekcriticus schreef: ‘Petje af voor Clara Schumanns inspanningen om de merkwaardige rapsodie van haar man voor muziek door te laten gaan.’

Mendelssohn en Shakespeare

Ze waren tijdgenoten, Schumann en Mendelssohn. Sterker nog: toen Schumann zijn *Pianoconcert* had voltooid en zijn redacteurschap van het *Neue Zeitschrift zur Musik* werd overgenomen door Franz Brendel, schreef die een artikel: ‘Robert Schumann mit Rücksicht auf Mendelssohn-Bartholdy und die Entwicklung der modernen Tonkunst überhaupt’. Daarin schetste Brendel de keuze die componisten in zijn ogen toentertijd moesten maken. Hetzij de in zijn ogen objectievere stijl van Mozart volgen, ofwel verder gaan in de richting van het spirituele van Beethoven en steeds dieper doordringen in hun eigen psyche. Deze Brendel beschouwde Mendelssohn als vertegenwoordiger van de eerste richting, en Schumann als representant van de tweede. Of deze zienswijze stand kan houden, valt te bezien, maar los daarvan: er is een hoop dat de twee componisten verbindt. Mendelssohn was een kleine anderhalf jaar ouder dan

Schumann, en na zijn eerste ontmoeting schreef Schumann enthousiast dat hij een onvergetelijk iemand had ontmoet. Ze koesterden hun vriendschap tot aan Mendelssohns dood, Mendelssohn was peetvader van Schumanns eerste dochter Marie. Waar Schumanns muzikale carrière niet vanzelfsprekend was geweest, groeide Mendelssohn op in een omgeving die hem stimuleerde zich breed te ontwikkelen, waarbij muziek een grote rol speelde. Daarnaast kwam ook in Mendelssohns gezin de literatuur aan bod: door de vertaling van August Wilhelm von Schlegel raakte de jonge componist vertrouwd met William Shakespeare. Diens theaterwerken lieten een diepe indruk na. Zoals Felix’ zus Fanny zei: ‘Wij zijn ook echt werkelijk volledig opgegroeid met *Midsummer Night’s Dream* en vooral Felix heeft zich die eigen gemaakt; hij heeft alle personages gevolgd, hij heeft ze stuk voor stuk opgeroepen die Shakespeare in zijn onuitputtelijkheid geschapen heeft.’

Midsummer Night’s Dream

Niet verwonderlijk dat haar broer deze Shakespeare muzikaal wilde verklanken. Zijn oudere vriend, de theoreticus Adolf Bernhard Marx, verhaalt hoe de zeventienjarige eens zijn kamer binnenstormde en uitriep: ‘Ik heb een fantastisch idee: ik ga een Ouverture schrijven tot *Midsummer Night’s Dream*. Wat vind je daarvan?’ Marx vervolgt zijn relaas met de opmerking dat Mendelssohn al enkele dagen later de partituur af had tot aan het tweede deel: ‘De Elfendans met de inleidende akkoorden was er al, zoals die later bekend zou worden. Vervolgens kwam, helaas, de keurige overture: vrolijk, verrassend beweeglijk, al met

‘Vroeger was ik mijn vaders zoon, nu ben ik de vader van mijn zoon’. Met deze filosofische constatering deed Abraham Mendelssohn het beroep van zijn vader alle eer aan. Immers, Abraham was de zoon van de belangrijke wijsgeer Moses Mendelssohn. Maar meer dan dat: hij was ook de vader van Felix Mendelssohn, die het negentiende-eeuwse muziekleven diepgaand zou beïnvloeden. Want niet alleen zou Felix als pianist, organist, dirigent en componist een grote carrière hebben, maar ook de aanzet geven tot de herontdekking van het oeuvre van Johann Sebastian Bach. Felix maakte furore als wonderkind: hij schreef zijn eerste muziek toen hij tien of elf jaar was en voltooide zijn eerste echte symfonie op vijftienjarige leeftijd.

al een opgewekt en lieflijk stuk dat echter bij mij geen associaties wekte met *Midsummer Night's Dream*. Ik meende dat ik als een waarachtige vriend de componist precies moest zeggen wat ik op het hart had. Hij was overstuurd, kwaad, diep gekwetst en rende weg zonder gedag te zeggen.'

Toch bleef Felix niet doof voor Marx' kritiek; hij reviseerde het werk behoorlijk. Volgens vader Abraham Mendelssohn was de ouverture meer Marx' werk dan dat van Felix, wat Marx echter weersprak. In feite had deze enkel zijn jonge vriend erop gewezen dat een ouverture de sfeer van een werk moest oproepen; hij vond dat alle belangrijke thema's en ideeën van het theaterwerk aan bod moesten komen. Dit indachtig voegde Mendelssohn zaken toe, zoals het welbekende 'liiiiaaaa' van de balkende Bottom. Nadat hij er op 26 augustus 1826 de laatste hand aan had gelegd, werd de ouverture uitgevoerd in het woonhuis van Abraham Mendelssohn en op 20 februari 1827 beleefde ze een zeer succesvolle officiële première. Uitvoeringen in Engeland en Frankrijk volgden; in Frankrijk bespeelde Mendelssohn zelf de pauken.

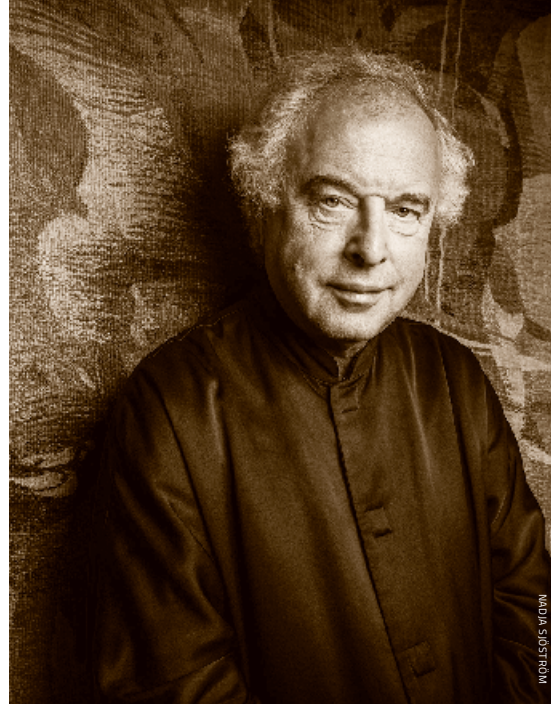
Er verstreken nog eens zeventien jaar voordat hij de toneelmuziek schreef die soms verwijst naar zijn jeugdwerk. Aanzet tot deze in 1843 ontstane versie was een opdracht van de jonge Pruisische koning Frederik Willem IV. Die had een opvoering in gedachten van Shakespeares stuk, geregisseerd door Ludwig Tieck. Mendelssohn had

voor de koning al eerder toneelwerken van muziek voorzien, onder meer van Sophocles en Racine. De dertien stukken die Mendelssohn nu toevoegde waren instrumentale tussenspelen, ondersteunende muziek bij gedeclameerde passages en partijen voor twee sopranen en vrouwenkoor. Het geheel grijpt soms terug op de ouverture, illustreert wat op het podium gebeurt en schildert de sfeer van Shakespeares verhaal. De vanmiddag gespeelde suite bestaat, na de Overture, uit het Intermezzo tussen de tweede en derde akte, de Nocturne aan het einde van de derde akte, en het Scherzo dat de eerste akte afsluit.

Frits de Haen

Prins Frederik der Nederlanden
spreekt Robert Schumann aan:

'Bent u ook muzikaal?'

UITVOERENDEN

Sir András Schiff

De pianist en dirigent Sir András Schiff (*1953) kreeg pianoles vanaf zijn vijfde, studeerde verder aan de Franz Liszt Academie in zijn geboorteplaats Boedapest bij Pál Kadosa, György Kurtág en Ferenc Rados, en bij George Malcolm in Londen. In zijn vele piano-recitals richt hij zich vaak op het werk van Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Chopin, Schumann en Bartók. Soloconcerten speelt én dirigeert hij vooral van Bach, Mozart en Beethoven. In 1999 richtte hij het kamerorkest Cappella Andrea Barca op, in 2018 werd hij een *associate artist* van het Orchestra of the Age of Enlightenment, dat aansloot bij zijn groeiende belangstelling voor uitvoeringen op historische instrumenten. In de jaren 1989-1998 gaf hij leiding aan het vermaard geworden Oosten-

rijkse kamermuziekfestival Musiktage Mondsee. Sir András Schiff doceert piano en kamermuziek aan de Kronberg Academy en de Barenboim-Said Academy en geeft veel masterclasses. Hij werkte samen met de klarinettist/componist Jörg Widmann. In 2017 (herzien in 2024) verscheen zijn boek *Musik kommt aus der Stille*, met essays en conversaties met Martin Meyer over zijn artistieke uitgangspunten, speeltuurtechniek, interpretatie en zijn professionele wederwaardigheden als pianist en dirigent. Voorjaar 2011 protesteerde hij publiekelijk tegen de politieke ontwikkelingen in zijn geboorteland Hongarije; hij geeft daar geen concerten meer. De met prijzen en eretitels overladen Sir András Schiff treedt om soortgelijke redenen ook niet meer op in de Verenigde Staten.

Eerder in de Matinee: Beethoven Derde pianoconcert, Haydn Symfonie nr. 99 & Beethoven Vierde pianoconcert (2022)

Orchestra of the Age of Enlightenment

In 1986 nam een groep nieuwsgierige musici in Londen het bijzondere instituut dat 'orkest' heet onder de loep en besloot helemaal opnieuw te beginnen. Er kwamen nieuwe regels. De verantwoordelijkheid aan een enkele dirigent overlaten? Echt niet. Je toeleggen op de muziek uit een bepaalde periode? Te beperkend. Een werk perfectioneren, en dan weer verder? Nee, te lui. En zo werd het Orchestra of the Age of Enlightenment geboren. Het ensemble speelt op

10 instrumenten die horen bij de periode waaruit de gespeelde muziek stamt. Bijvoorbeeld Southbank Centre en het Glyndebourne Festival gingen mee in de keuzes van het OAE. En de creativiteit bleef. In het Verenigd Koninkrijk en internationaal doet het ensemble de grote zalen en grote steden aan, maar ook juist minder voor de hand liggende plaatsen. De 'Night Shift'-

serie, met informele uitvoeringen in pubs en bars – dat herijkte concertformats. Een *music director* heeft het OAE nooit gehad, maar het ensemble werkt wel nauw samen met John Butt (momenteel 'principal artist', met Sir Mark Elder, Ádám Fischer, Iván Fischer, Vladimir Jurowski, Sir Simon Rattle en Sir András Schiff.

EERSTE VIOOL

Matthew Truscott *aanvoerder*
Daniel Edgar
Rodolfo Richter
Kenichiro Aiso
Huw Daniel
Alice Evans
Claudia Delago-Norz
Rebecca Livermore

TWEEDE VIOOL

Kati Debretzeni
Andrew Roberts
Deborah Diamond
Claire Holden
Silvia Schweinberger
Iona Davies
Dominika Feher
Henry Tong

ALTVIOOL

Max Mandel
Martin Kelly
Annette Isserlis
Kate Heller
Lisa Cochrane
Christopher Beckett

CELLO

Andrew Skidmore
Catherine Rimer
Ruth Alford
Helen Verney

CONTRABAS

Christine Sticher
Cecelia Bruggemeyer
Carina Cosgrave

FLUIT

Lisa Beznosiuk
Rosie Bowker

HOBO

Daniel Bates
Matthew Draper

KLARINET

Katherine Spencer
Sarah Thurlow

FAGOT

Philip Turbett
Sally Jackson

HOORN

Roger Montgomery
Martin Lawrence

TROMPET

David Blackadder
Phillip Bainbridge

OPHICLEIDE

Anthony George

PAUKEN

Adrian Bending

VOLGENDE CONCERT

zaterdag 24 mei 14.15-ca 16.05 uur
Concertgebouw, Amsterdam

TAWFIQ, RAVEL EN BARTÓK: KLEURRIJKE KLANKMAGIËRS

Radio Filharmonisch Orkest
Karina Canellakis dirigent

Cédric Tiberghien piano

Tawfiq rijks wereldpremière, opdracht
NTR ZaterdagMatinee, mede mogelijk
gemaakt door de Vrienden van de Matinee

Ravel Pianoconcert in G
Bartók De houten prins

JEAN-BAPTISTE MILLOT

11 Bela Bartók schreef de balletmuziek bij het sprookje van *De houten prins* voor een gigantisch orkest. Hij noemde het zelf geen ballet, maar een 'symfonisch gedicht waarop gedanst wordt'.

Feeëriek ballet

In het werk verbindt Bartók het grootse en meeslepende orkestidoom van de laatromantiek met zijn eigen fascinatie voor de natuur en voor de Hongaarse volksmuziek. De uiterst succesvolle première van het feeërieke ballet vond plaats terwijl buiten het lot van Hongarije werd beslecht in de Eerste Wereldoorlog.

Kleurrijke orkestraties

Een lust voor het oor is ook het *Pianoconcert in G* van finschilder en meester-orkestrator Maurice Ravel. Het concert is klassiek van opbouw, maar doorspekt met jazzinvloeden die de componist had meegebracht van een tournee in de VS.

Ook de Nederlandse componist Havar Tawfiq, geboren in het Koerdische noorden van Irak, is een bedreven klankmagiër die graag het volledige orkestpalet benut. Van hem speelt het Radio Filharmonisch Orkest de wereldpremière van een nieuw stuk.

Spiegelzaal 13.40-14.05 uur
Frederike Berntsen in gesprek met
Havar Tawfiq

ZATERDAGMATINEE.NL

ntr:
Zaterdag⁶⁵
Matinee
grenzeloos nieuwsgierig

**Bestel vanaf
25 maart uw
abonnement**

Seizoen 2025 | 2026

Het Concertgebouw Amsterdam

ntr: